

Schrijven voor groep 3

door René Berends

Kinderen schrijven op de basisschool meestal voor de prullenbak. Teksten worden nauwelijks gelezen, ook al weet elke leraar en zegt de moderne schrijfdidactiek dat leerlingen voor een echt publiek moeten leren schrijven.

Een voorbeeld van schrijven voor het 'echte' is om leerlingen van groep 8 een boek te laten schrijven voor leerlingen uit groep 3. In dit artikel wordt een mogelijke werkwijze daarvoor beschreven en worden eigen ervaringen met deze bijzondere werkwijze voor het voetlicht gebracht.

"Rustig komen de leerlingen van groep 8 met hun meester het lokaal van groep 3 binnenlopen. De elf- en twaalfjarigen zijn het gewend om met leerlingen van groep 3 te werken. Eens per week wordt er op school aan tutorlezen gedaan. Maar deze ochtend is er iets speciaals aan de hand. De leerlingen van groep 8 hebben in een periode van een aantal weken leesboekjes voor de leerlingen van groep 3 geschreven. De boeken zijn nu klaar en worden vandaag officieel overhandigd. De meester van groep 8 is mee. Hij vertelt eerst over hoe hard er gewerkt is en hoe trots de leerlingen van zijn groep 8 zijn op de eindproducten. Dan volgt de overhandiging. De juf van groep 3 trekt de strik, die om het pakje met de acht boekjes zit, los en begint door de boekjes te bladeren. Ze vindt ze prachtig en toont ze aan haar derdegroepers.

Dan overhandigen de groepjes groep 8-leerlingen hun zelfgemaakte boekjes aan hun eigen tutorleerlingen. Er wordt samen gelezen en over de verhaaltjes en de tekeningen gesproken. Aan het eind van de les neemt de juf van groep 3 de boekjes weer in en legt ze de serie van acht boekjes op de leestafel. Er zal de komende weken tijdens de stilleesmomenten in groep 3 veel in de boekjes gelezen worden.

Als ouders van de leerlingen uit groep 8 in de loop van de week het verhaal over de leesboekjes van hun eigen kinderen horen, zijn er verschillende die vragen of ze boekjes kunnen bijbestellen. Ze zijn zo mooi geworden, dat verschillende kinderen uit groep 8 er moeite mee hebben dat ze hun eigen zelfgemaakte boekje aan groep 3 hebben moeten afstaan.

Procesgericht schrijven

Behalve misschien Simon Vestdijk, van wie bekend is dat hij een verhaal vrijwel geheel, van de eerste tot de laatste letter, achter elkaar uittypte, is er geen schrijver bekend, die een boek in een keer goed op papier krijgt. Schrijven is puzzelen, schrappen en reviseren. Dat geldt met name voor schrijfonervaren basisschoolleerlingen. Als basisschoolleerlingen een tekst moeten schrijven, moeten ze aan zoveel tegelijk denken en zoveel tegelijk doen, dat er vaak sprake is van een 'cognitive overload' (Kellogg, 1994). Schrijven is daarom ook multi-taak. Om

een schrijftaak te leren beheersen, is het voor basisschoolleerlingen nodig om schrijven niet als een lineair proces te zien.

In de moderne schrijfdidactiek wordt daarom het procesgericht schrijven gepropageerd, waarbij deelprocessen bij het schrijven regelmatig en cyclisch herhaald worden om uiteindelijk tot een goede uitkomst te komen

De technische introductie van de schrijftaak

Schrijven voor leerlingen uit groep 3 stelt bijzondere eisen aan de schrijver. Als

leerlingen uit groep 8 boekjes voor het aanvankelijk lezen in groep 3 gaan schrijven, moeten zij zich bewust worden dat zes- en zevenjarige kinderen beginnende lezers zijn, die nog niet zo goed kunnen lezen. Het kan helpen om met de groep 8-leerlingen na te gaan wat zij nog weten over toen zijzelf hebben leren lezen. Het kan ook helpen om een paar voorbeeldboekjes uit groep 3 te laten bekijken.

Er zijn natuurlijk allerlei soorten boeken te maken, maar het is wel bijzonder om een serie te laten maken, waarbij de leerlingen van groep 8 in groepjes van drie of vier elk een deeltje maken. Het mooiste is natuurlijk om de eindproducten als fotoboekje te laten afdrukken. Bedenk wel dat je daarvoor een budget nodig hebt. Voor het maken van zo'n serie is het handig om vooraf een paar vaste vormafspraken te maken. Ga bijvoorbeeld uit van 24 pagina's. Om de verhalen als fotoboek af te laten drukken, is 24 meestal het minimale aantal pagina's, waarvoor gekozen kan worden.

Om een overzicht van het boek te krijgen, is het maken van een spread handig. Hieronder staat er een, waarbij ervoor gekozen is om bij een opengeslagen boek steeds op de linkerpagina een illustratie te plaatsen en op de rechterpagina tekst te zetten.

Let op dat een boek altijd begint met een rechterpagina als titelpagina. Vaak kiest de auteur en uitgever ervoor om de laatste linkerpagina (pagina 24) een lege bladzijde te laten zijn.

	Titel pagina		Illus- tratie	Tekst pagina		Illus- tratie	Tekst pagina		Illus- tratie	Tekst pagina		Illus- tratie	Tekst pagina
	1		2	3		4	5		6	7		8	9
Illus- tratie	Tekst pagina		Illus- tratie	Tekst pagina		Illus- tratie	Tekst pagina		Illus- tratie	Tekst pagina		Illus- tratie	Tekst pagina
8	9		10	11		12	13		14	15		16	17
Illus- tratie	Tekst pagina		Illus- tratie	Tekst pagina		Illus- tratie	Tekst pagina		Illus- tratie	Tekst pagina		Illus- tratie	Tekst pagina
16	17		18	19		20	21		22	23			
												24	

Voorbeeldspread van een boek van 24 pagina's

Het te schrijven verhaal moet bij het hanteren van de spread van hierboven dus over twaalf bladzijden verdeeld worden (de oneven pagina's). En omdat boekjes voor groep 3 een vrij groot lettertype hebben en er niet te veel tekst op een pagina mag staan, is het nodig om een maximum van zo'n tien regels tekst per pagina te hanteren.

Talige introductie van de schrijftaak

Als de schrijftaak uitgelegd is en leerlingen weten welke vormafspraken er gemaakt zijn, is het nodig om het met de groep 8-leerlingen te hebben over de taal die ze kunnen gebruiken. Kies ervoor verhaaltjes te laten schrijven voor de

tweede helft van het schooljaar. Dan hebben de leerlingen van groep 3 in ieder geval alle letters al geleerd en hebben de schrijvers geen last van letters die nog niet gebruikt mogen worden.

Bespreek vervolgens met de leerlingen uit groep 8 dat hun boekjes lekker te lezen moeten zijn en dat er daarom maar korte zinnen gebruikt mogen worden (maximaal 8 woordjes per zin) en dat er bovendien alleen korte, niet-samengestelde woordjes gebruikt mogen worden. Kies er bijvoorbeeld voor om alleen woorden te laten gebruiken met maximaal twee medeklinkers voor- en/of achteraan.

U kunt ook de afspraak maken om elke zin op een nieuwe regel te laten beginnen, om elke bladzijde tekst een titel mee te laten geven. Bedenk ook of u gebruik wil laten maken van hoofdletters. In niet alle boekjes voor het aanvankelijk lezen zijn hoofdletters in gebruik.

Bespreek ook of er in de tegenwoordige of in de verleden tijd geschreven wordt. Er mag niet steeds gewisseld worden tussen tijden. Het schrijven in de tegenwoordige tijd is vaak prettiger te lezen, omdat de lezer zich makkelijker identificeert met het hier en nu. Maar uiteraard kan een 'er-was-eens-(...)-en-ze-leefden-nog-~lang-en-gelukkig'-verhaaltje ook heel leuk zijn.

Klaar voor de start

Als eenmaal alle benodigde technische en talige afspraken gemaakt zijn, laat u de kinderen in groepjes beginnen met het verzinnen van een verhaal. Het verhaal moet eerst bedacht worden, voordat het goed uitgeschreven kan worden.

Laat een verhaal bedenken dat leuk is voor de jonge doelgroep. Verder kunt u met de groepjes bespreken dat een goed verhaal in ieder geval een inleiding, een kern en een slot heeft en dat het slot van het verhaal vooral verrassend moet zijn. Bespreek ook dat er niet te veel (hoofd)personen in het verhaal voor mogen komen en dat het lastig is om een verhaal te lezen, waarin er veel in de tijd gesprongen wordt of waar het verhaal op veel verschillende plaatsen plaatsvindt.

Het is ook aardig om leerlingen in deze fase kennis te laten maken met een aantal verhaaltypen. Zo is bijvoorbeeld het stapelverhaal, waarin een aantal gebeurtenissen cyclisch terugkomen heel geschikt voor deze opdracht.

Uiteraard kunnen nog andere opdrachten rond de stijl van schrijven toegevoegd worden. Denk bijvoorbeeld aan beeldend schrijven, het gebruik van cliffhangers in het verhaal, etc.

Als het verhaal in de grondverf staat, kunt u de groepjes laten beginnen met het uitschrijven van de tekst. Laat ze daarbij gebruik maken van de spread, zodat er een goede verdeling van het verhaal over de bladzijden komt. Het moet lang spannend blijven, voordat pas op bladzijde 23 het plot verteld mag worden.

De fase van redigeren

Een verhaal maken kan niet in een keer. Daarom is het nodig een aantal werkmomenten aan deze opdracht te besteden. U kunt leerlingen ook aan de opdracht verder laten werken tijdens uitlooptmomenten of in de weektaaktijd.

Bij het redigeren kunt u de kinderen hun eigen tekst laten herschrijven of verbeteren. U kunt er ook voor kiezen om groepjes leerlingen elkaars teksten te laten commentariëren. Geef bijvoorbeeld de opdracht om groepjes leerlingen elkaar tips te laten geven om het verhaal nog beter te maken.

In deze fase zal als vanzelf aandacht gevraagd worden voor de spelling en het gebruik van leestekens. Nu er 'voor het echie' geschreven wordt, zullen leerlingen het belangrijk vinden om een tekst te maken zonder fouten. Wees ook zelf alert op de juiste spelling en een juist gebruik van leestekens, zeker als ervoor gekozen wordt om de boekjes als fotoboekje te laten afdrukken. Veel kinderen zullen teleurgesteld zijn een mooi product te hebben gemaakt, waarin er toch nog een spelfout is blijven staan.

Illustreren

In de voorgestelde spread is te zien dat elke linker pagina een illustratie bevat. U kunt uiteraard de leerlingen elke pagina weer opnieuw laten tekenen, maar het is handig om figuurtjes en personen die op verschillende pagina's terugkomen, eerst zwart-wit te laten tekenen en daarna te laten kopiëren voor hergebruik. Dat maakt bij het lezen de herkenning van de personen voor de derdegroepers groter. Let er wel op dat leerlingen precies in de grootte van de pagina's van het eindproduct werken bij het maken van de illustraties, anders is het bij de vormgeving straks lastig werken, zullen er grote vlakken wit overblijven of stukken van de illustratie wegvallen.

Om de boekjes van binnen fleurig te laten zijn is het aardig om ervoor te zorgen dat alle illustratiepagina's geheel ingekleurd worden.

Laat de groepjes een (aparte) illustratie maken voor de voorkant van het boek.

Vormgeven en publiceren

Als het maken van de teksten en illustraties een eindfase komt, kunt u de teksten op de computer laten uitypen. Om een uitstekend eindproduct te krijgen, is hulp van een volwassene, bijvoorbeeld een ouder, wenselijk.

Teksten kunnen in een definitief format geplaatst worden, met steeds hetzelfde lettertype en lettergrootte. Dat maakt de herkenbaarheid van de serie boekjes groter. De spelling moet nog een keer gecontroleerd worden en de illustraties kunnen worden ingescand.

Wilt u de verhalen van de kinderen als fotoboekje laten afdrukken, dan moeten vervolgens de illustraties en de teksten in het digitale format geplakt worden van de leverancier van de boekjes. Gebruik bijvoorbeeld de website voor het maken van fotoboekjes van de HEMA of van het Kruidvat. Uiteraard zijn er meer mogelijkheden.

Denk bij het maken van de fotoboekjes ook aan de titel en alle namen van de auteurs op de voorkant van het boek, de titelpagina en de zijkant van het boek. Het is een aardig idee om op alle boekjes uit de serie het logo van de school toe te voegen en een interesseopwekkend tekstje op de achterkant te plaatsen.

Literatuur:

Kellogg, R.T. (1994). *The psychology of writing*. Oxford: Oxford University Press.

